

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ

Немає нічого дорожче життя й здоров'я людини. У цей час населення землі становить приблизно 7 млрд людей, тоді як число пожеж становить 7-8 млн, на них щорічно гине 70-80 тис. чоловік і 500 - 800 тис. чоловік одержують травми. В Україні при населенні приблизно 40 млн чоловік щорічно на пожежах гине 2 тис. чоловік. Прискорення науково-технічного прогресу в останнє десятиліття привело до того, що людей усе більше оточують різні технічні об'єкти, машини, механізми, прилади й обладнання, у яких акумулюються штучно створені енергетичні запаси, що представляють потенційну небезпеку для них і їх майна. Аналізуючи причинно-наслідкові зв'язки надзвичайних ситуацій, пов'язаних з виробничою й господарською діяльністю людини, умовно можна виділити три групи причин, як самих аварій, так і їх росту й масштабів. Об'єктивні причини - підвищення технологічних навантажень і параметрів (тиск, температура, потужність, напруга, швидкість, концентрація й т.п.), посилення виробничо-господарської діяльності людини підвищення концентрації виробництва, стихійні природні явища. Суб'єктивні причини - зневажливе або некомпетентне відношення до питань забезпечення пожежної, промислової, екологічної і інших видів безпеки, допущені помилки або дефекти при проектуванні, монтажі й на стадії експлуатації об'єкта. Специфічні причини - зношеність основних виробничих фондів, відсталість ряду технологій, недостатній рівень якості експлуатації й технічного обслуговування встаткування, систем захисту, що завжди відповідають нормативним вимогам і стандартам. Найважливіше завдання, що стоїть перед урядом України, полягає в забезпеченні захисту населення, території, народно-господарських об'єктів від надзвичайних ситуацій природного й техногенного характеру. Центральною ланкою у всій цій роботі є формування правового поля, яке забезпечило б захист кожного громадянина і його матеріальних цінностей від надзвичайних ситуацій. Ефективне функціонування системи забезпечення пожежної безпеки залежить від її якісного нормативного забезпечення, що особливо важливо в умовах негативного впливу пожеж на життєдіяльність людини й економіку країни. Це характеризується постійним збільшенням числа людських жертв і розмірів збитку від вогню, що, у свою чергу, вимагає постійного вдосконалювання державної системи протипожежного нормування й стандартизації - фактору, що впливає на стабільне функціонування народногосподарського комплексів країни, що й дозволяє забезпечити оптимізацію витрат на протипожежний захист. При розв'язку завдань по забезпеченню пожежної безпеки об'єктів і територій у нашій країні існує ряд суб'єктивних і об'єктивних проблем економічного характеру. До основних таким проблемам можна віднести наступні: 1) відсутність широкомасштабного й детального аналізу економічної ефективності систем (елементів) забезпечення пожежної безпеки; 2) впровадження економічно не обґрунтованих організаційно-технічних заходів щодо забезпечення пожежної безпеки (ця причина може бути наслідком першої причини); 3) відсутність основних економічних показників, наприклад, таких як капітальні витрати на окремі види технічних засобів по галузям народного господарства; витрати на їхню експлуатацію; втрати від пожеж (збиток) при функціонуванні систем забезпечення пожежної безпеки й при їхніх відмовах; 4) відсутність узагальнених і об'єктивних даних по частоті виникнення пожеж по окремих об'єктам і установам; 5) малоактивне впровадження й використання економічних методів керування пожежним ризиком. Ці проблеми повинні вирішуватися як економічними, так і адміністративними методами. До економічних методів можна віднести наступні: а) механізми економічної відповідальності, які припускають систему норм або нормативів, відхилення від яких веде до певним економічним санкціям. Наприклад, штрафам за перевищення нормативної величини рівня пожежної небезпеки (неприпустимого ризику); б) механізми економічного стимулювання, наприклад, такі як - пільгове оподаткування; 5 -механізм прискореної амортизації; -механізм визначення ризику при протипожежному

страхуванні. Механізм пільгового оподаткування побудований на принципі відповідності фактичного й гранично припустимого рівня пожежного ризику. Розмір податкової ставки на прибуток збільшується у випадку перевищення значення фактичного рівня пожежного ризику по відношенню до гранично припустимого й, навпаки, зменшується, якщо є зворотне співвідношення. Даний механізм стимулює підприємства в підвищенні рівня пожежної безпеки, тому що залишає в їхнім розпорядженні додаткові фінансові ресурси, які можуть піти як на розширене виробництво, так і фінансування додаткових пожежнотехнічних заходів, пов'язаних з подальшим зниженням пожежного ризику. Стимулюючу роль можуть зіграти механізми прискореної амортизації. Цілком зрозуміло, що дія даного механізму поширюється на ту частину основних фондів, яка безпосередньо використовується для забезпечення необхідного рівня пожежної безпеки. Доцільним є також звільнення від сплати податку на майно основних фондів пожежно-технічного призначення. Особливе значення в умовах трансформації економічної системи належить ринковим механізмам у сфері керування фактором пожежного ризику. Ринкові механізми регулювання пожежним ризиком, поза всяким сумнівом, становлять інтерес, тому що саме вони функціонують на основі принципів ринкової економіки й діють автоматично. Один з ринкових механізмів регулювання пожежним ризиком пов'язаний з реалізацією квот на рівень пожежного ризику по ринковим цінам, що формуються під впливом механізму попиту й пропозиції. Дія даного механізму аналогічно концепції екологічної ліцензії, розробленої наприкінці 70-х рр. у США, яка згодом стала реальним ринковим важелем регулювання в сфері природоохоронної діяльності. В основі іншого ринкового механізму лежить принцип спільного протипожежного страхування підприємств, що мають фактично різні рівні пожежного ризику. Механізм його функціонування простий. По всіх підприємствах визначається середній рівень пожежного ризику. Підприємства, рівень пожежного ризику яких вище за середнє, платять різниця тем підприємствам, у яких рівень пожежного ризику нижче середнього. У випадку пожежі на одному з підприємств, кожне підприємство бере участь у компенсації економічних втрат у рівній частці. Механізм спільного протипожежного страхування орієнтує підприємства з більш високим рівнем пожежного ризику на досягнення середнього рівня пожежного ризику, а підприємства із середнім і нижче рівнем пожежного ризику до його зниження, тим самим стимулюючи через систему платежів підприємства до подальшого зменшення рівня пожежного ризику. Потужними економічними й адміністративними важелем в підвищенні пожежної безпеки й вирішенні економічних проблем в цієї області повинне стати впровадження й розвиток аудита безпеки (незалежної оцінки ризиків). В основі організації роботи зі створення добровільної системи незалежної оцінки ризиків покладені наступні ключові принципи: 1) добровільності й відкритості її для участі різних організацій, зацікавлених у результатах проведення оцінки ризиків, що визнають і виконуючих установлені в системі правила; 2) незалежності експертних організацій і експертів від об'єктів, на яких проводиться оцінка ризиків, що дозволить забезпечити об'єктивність цієї роботи; 3) визнання органами нагляду ДСНС України результатів робіт з оцінки ризиків, виконаних акредитованими нашим міністерством організаціями. Зокрема, Адміністративним регламентом, визначальним порядком здійснення пожежного нагляду, передбачене, що об'єкти, що пройшли у встановленому порядку незалежну оцінку ризиків, не включаються у відповідні плани заходів щодо нагляду. Це вкрай важливе положення дозволяє власникам об'єктів самостійно вибрати форму організації контролю над дотриманням вимог пожежної безпеки. З цією метою необхідно запровадити аудит безпеки, ціль якого - підвищення рівня захищеності населення, майна юридичних осіб і індивідуальних підприємців. А завдання аудиту безпеки: 1) зниження адміністративного навантаження на суб'єкти підприємницької діяльності в результаті введення їх у сфери обслуговування державних наглядових органів; 2) звільнення органів пожежного нагляду від проведення контролю на малозначимих об'єктах; 3) облік результатів оцінки ризиків при

призначенні сум страхових зборів і їх диференціації залежно від рівня захищеності об'єкта; 4) забезпечення прозорості процедур здійснення державного нагляду, попередження корупції в цій сфері діяльності.